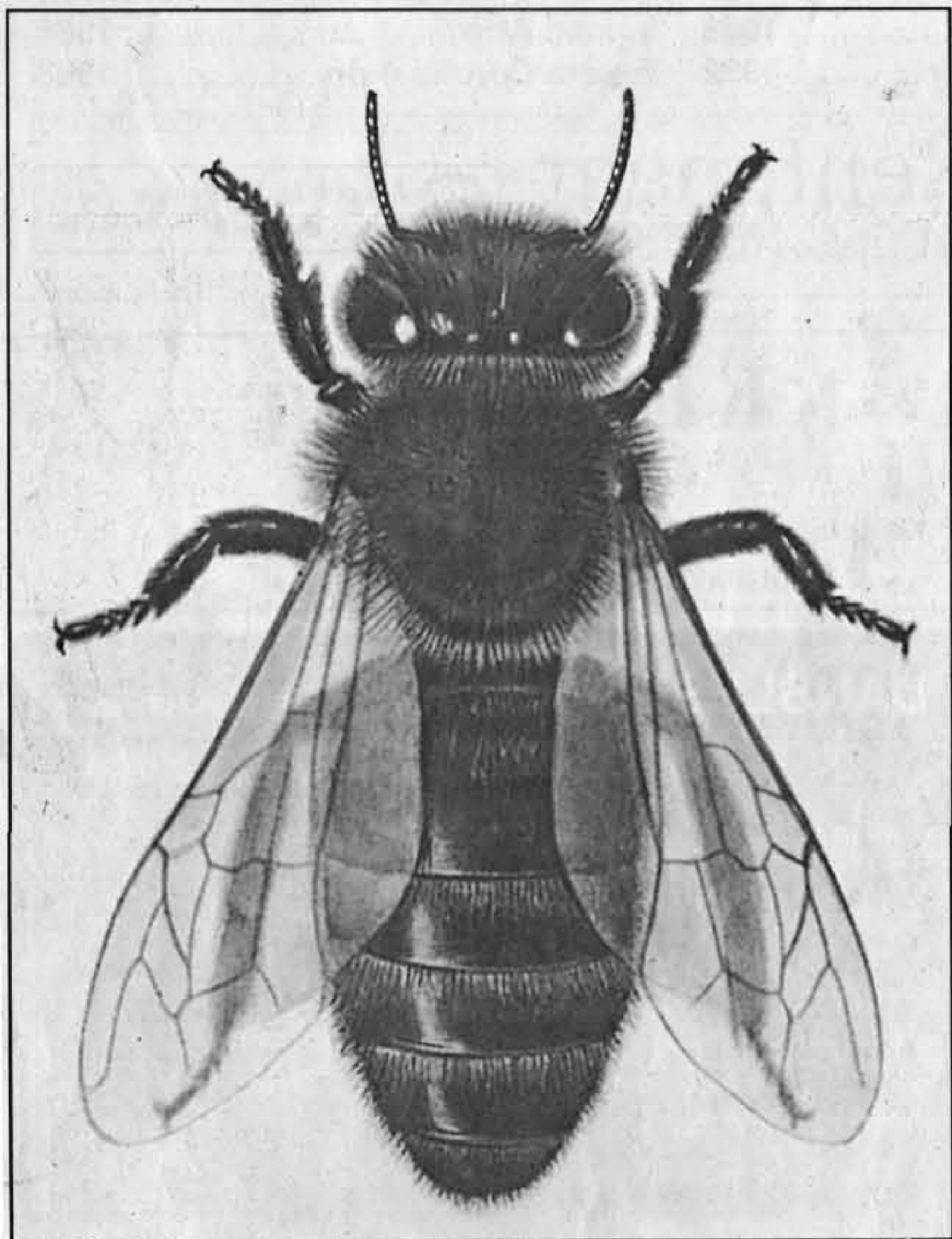

Uitgebreid onderzoek naar raszuiverheid

Texelse bij nazaat uitgestorven soort

300896

„Bent u ooit wel eens gestoken door een bij?” Het is de vraag of Connie Stuart, de zangeres van dit bekende lied, heeft geweten wát voor soort bij haar te grazen nam. Als het op Texel is gebeurd, zouden daar weinig vragen over bestaan. Dan was het hoogstwaarschijnlijk een nazaat van de *Apis mellifera mellifera*. Althans, dat denkt de Texelse bijvereniging. Zeker weten zullen ze dat pas over enige tijd, als een onderzoek naar de verwantschap van de Texelse bij met deze „zwarte” oorspronkelijke Nederlandse bij is afgerond.

Een gedetailleerde tekening van de zwarte bij (*Apis mellifera mellifera*)

Tot aan het begin van deze eeuw leefde in Nederland de zwarte bij. Om meer honing te verkrijgen of een minder uitzwermende of agressieve bijensoort te kweken (althans, dat dachten ze), kruisten de imkers er lustig op los. De typische genetische kenmerken van de zwarte bij verdwenen.

Sinds 1984 geldt voor Texel en de overige Waddeneilanden een invoerverbod voor bijen. Angst voor besmetting met de *Varroamijt* lag daaraan ten grondslag. Daardoor en door de geïsoleerde ligging van het eiland (bijen vliegen niet over grote wateroppervlakken), is de kans groot dat op Texel een genetisch unieke bijenpopulatie voorkomt.

Steekproef

Dit gegeven prikkelde de nieuwsgierigheid van enkele Texelse imkers, verenigd in de Bijenvereniging Texel. Onder aanvoering van Maartenhuis-medewerker Peter van Vliet, werd vorige zomer een onderzoek ingesteld. „We zijn ons in de materie gaan verdiepen en besloten een steekproef te houden.” Er werd contact gezocht met de landbouwuniversiteit in Wageningen en de landelijke bijenvereniging. „Men was enthousiast. Het idee leefde dat kwalitatief zuivere rassen misschien meer bestand zijn tegen ziekten, zoals het *Amerikaans vuilbroed*, een nare darmaandoening, waar veel bijen aan de overkant het loodje door leggen.” Van Vliet vertelt hoe van vijftig bijen, die willekeurig uit dertien volken op het eiland waren oehaald, de rechter-

vleugel werd afgeknipt. Deze werden, in series van twaalf op een diagraasje geplakt, waarna vergelijking kon plaatsvinden. „Kun je het je voorstellen? Kerels met grote vingers, prutsend met die kleine vleugeltjes? Een gedoe hoor.”

Kritiek

De imkers maakten gebruik van de *cubitaal-index*, een methode om de zuiverheid van een bijenras vast te stellen. Tot hun verrassing werden opvallend veel kenmerken van de oorspronkelijke zwarte bij aangetroffen.

Het betrof slechts een klein onderzoek, dat door overkantse deskundigen bovendien werd verguisd. „We hadden ook naar andere ras-kenmerken moeten kijken, zoals de kleur van het pantser en de lengte van de beharing. Wisten wij veel. In Nederland is nog nooit een dergelijk onderzoek gedaan, dus niemand kon ons vooraf aanwijzingen geven hoe we het moesten aanpakken. Maar ze hadden wel commentaar”, aldus Van Vliet.

De Texelse imkers besloten zaken grootser aan te pakken. „Zeker is dat er een sterke verwantschap bestaat. We gaan daarom een nieuw, gefundeerd tweejarig onderzoek laten uitvoeren, waarna we een selectieprogramma kunnen opstellen. Aan de hand daarvan kunnen we op Texel een zo raszuiver mogelijke zwarte bij krijgen.”

Discriminatie

Voor het onderzoek naar de ras-

kenmerken zullen bij vijftig volken twintig bijen worden gevangen. Dat gebeurt met een soort zuigbuisje. Door de dieren korte tijd in de koelkast te zetten sterven ze. „Zielig? In de vrije natuur sterven van één volk 400 à 500 bijen per dag. Dus dat valt wel mee”, vindt Van Vliet.

De diertjes worden opgestuurd naar het Länderinstitut für Bienenkunde Hohen Neuendorf. Daar zullen ze, aan de hand van richtlijnen van de Duitse imkerbond, nadër worden bestudeerd.

Op grond van de resultaten wordt een selectieprogramma voor de Texelse imkers opgesteld. Door „positieve discriminatie” hoopt men zo de kenmerken van de zwarte bij van weleer zo dicht mogelijk te benaderen. Een herhalingsonderzoek na tien jaar, om te kijken wat ervan terecht is gekomen, is noodzakelijk.

Met name het laboratoriumonderzoek in Duitsland kost het nodige. Voor het totale verhaal is ruim f5000,- nodig. De Texelse imkers hebben echter al financiële steun van de Waddervereniging en de gemeente toegezegd gekregen.

Steeklustig

De huidige Texelse bij is een bastaard. Ook op het eiland is in het verleden gekruist met de wit-grijzige *Carnica* en de oranje-achtige Italiaanse bij. De invloed is echter gering en de Texelse volken hebben zich in de loop der jaren volledig aangepast aan het leven op het eiland, waardoor je bijna kunt spreken van een eigen Texelse soort.

Ook de andere Waddeneilanden hebben bijna raszuivere bijen. Op Schiermonnikoog is dat de *Carnica*. „Die is in 1963 ingevoerd”, vertelt Rob Nolting van de Texelse Bijenvereniging. „En Ameland heeft de *Buckfastbij*.”

De *Carnica* is van oorsprong een Kaukasisch ras. Door import heeft deze bijensoort echter in vrijwel heel Europa andere soorten verdrongen. Imkers waren gecharmeerd van de soort omdat de *Carnica* zachtzardig werd geacht en een groot „haalgedrag” vertoonde.

Laatbloeiër

Op Texel deed de *Carnica* het niet zo geweldig. „Deze bij komt uit berggebieden, waar in het voorjaar enorm veel bloeit. Het ras is dus in die periode actief, maar dan bloeit er op Texel nog niet veel”, verklaart Nolting. „Bovendien stormt en regent het hier in het voorjaar negal eens. Daar houden bijen niet van. Ik heb wel eens een volk in een bloeiend veld borage gehad. Een complete snoepwinkel voor bijen, pal voor hun neus. Het regende echter twee weken en ze waren de deur niet uit te krijgen. Ik moest ze bijvoeren.”

De zwarte bij, meer aangepast aan de Noordepartese kou, komt veel langzamer tot ontwikkeling. „Dat past bij duingebied, waar tegen het eind van de zomer de hei gaat bloeien.”

Rotzakken

Wat betreft de eigenschappen van de verschillende rassen halen de twee Texelse imkers hun schouders op. Nolting: „De zwarte bij stond bekend als een geweldige steker. Maar eigenlijk was er heel weinig bekend over de soort.”

De Texelaars houden al langere tijd gedragingen van hun bijenvolken bij. „Het hangt voornamelijk van het weer af. Is het koud en onweersachtig, dan zijn ze hartstikke vervelend. Dan verdedigen ze hun voedselvoorraad en vallen ze meteen aan. Is het mooi

weer, dan is er zát te eten en hebben ze het druk met nectar en stuifmeel verzamelen.”

Volgens Nolting zijn juist de gekruiste rassen gemeen. „Het is allemaal een kwestie van selectie. Als je de rotzakken eruit haalt, hou je rustige bijen over.”

Ook de neiging om de kast te verlaten en te zwermen wordt door de imkers bijgehouden. Van Vliet: „Zwermende bijen steken niet. Tenzij je ze pest, uiteraard.”

Inteelt

Texel telt ongeveer 200 bijenvolken, in eigendom van zo'n dertig imkers. Die zijn bijna allemaal lid van de Texelse vereniging. „We kunnen wel wat jong bloed gebruiken”, aldus Nolting en Van Vliet. De laatste is pas naar Engeland verhuisd en neemt volgende week afscheid van de club. Uitbreiding van het aantal volken op het eiland ziet het tweetal niet zo zitten. „Per hectare kun je vier à vijf volken plaatsen. Maar dan hebben we het wel over bloemrijke weiden en niet over graswoestijnen.” Een imker heeft minimaal drie volken nodig. Als de koningin sterft moet het volk gered worden met broed van de andere volken. Inteeltproblemen komen op Texel nauwelijks voor. De volken op het eiland vermengen zich onderling voldoende.

Toch varroa

Vergeleken met de rest van Nederland vindt Nolting Texel op het gebied van flora voor bijen gunstig afsteken. „De laatste jaren gaat het beter. Staatsbosbeheer, de gemeente en de agrariërs gaan steeds meer over op gevarieerde flora. De berm die niet meer worden gespoten is zo'n voorbeeld.”

Het inzaaien van de groenbemester *Phacalia* door boeren wordt door de imkers toegejuicht. „Het is niet alleen goed voor de bijen en de vlinders, de fleurig bloeiende vlaktes zien er ook voor toeristen veel aantrekkelijker uit.”

Omdat de Texelse duinen ieder jaar garant staan voor een goede hoeveelheid honing, wordt door overkantse „beroepsimkers”, nog altijd met een schuin oog naar het eiland gekeken. De Texelse vereniging is diep dankbaar voor de importbeperkende maatregel, die door Europese wetgeving dreigde te worden opgeheven, maar dankzij snelle inmenging van de gemeente via de Al-

gemene Plaatselijke Verordening alsnog van kracht bleef.

Een afdoende bescherming tegen de *Varroa*parasiet bleek het echter niet. Tot hun spijt moeten Nolting en Van Vliet erkennen dat deze mijt inmiddels ook op het eiland is aangetroffen. „Hoe die er is gekomen is ons een raadsel. Het is een delicaat probleem. Aan de overkant worden bestrijdingsmiddelen in de kasten gehangen om de parasieten te doden. Daar kan natuurlijk een spoorje van in de honing terecht komen.”

Bestrijding

Ondanks de aanwezigheid van de *varroa* vinden de Texelse imkers het importverbod op bijen nog steeds van groot belang. „De raszuiverheid van onze bijen kan tal van voordelen opleveren.”

Op Texel worden geen chemische middelen aangewend om de *varroa* de kop in te drukken. „Nog niet alle volken op het eiland zijn geïnfecteerd. Er wordt geëxperimenteerd met biologische methoden”, aldus Van Vliet. Bekend is al dat bijen die een grote diversiteit aan bloemen bezoeken, zoals op Texel het geval is, meer weerstand hebben en dus ook beter bestand zijn tegen parasieten.

De natuurzuiverheid van de Texelse honing is groot. Temeer daar de grondstoffen van onbespoten percelen worden gehaald. Dat, in samenhang met de raszuiverheid, maakt de Texelse bij uniek in zijn soort.

Tessa de Graaff

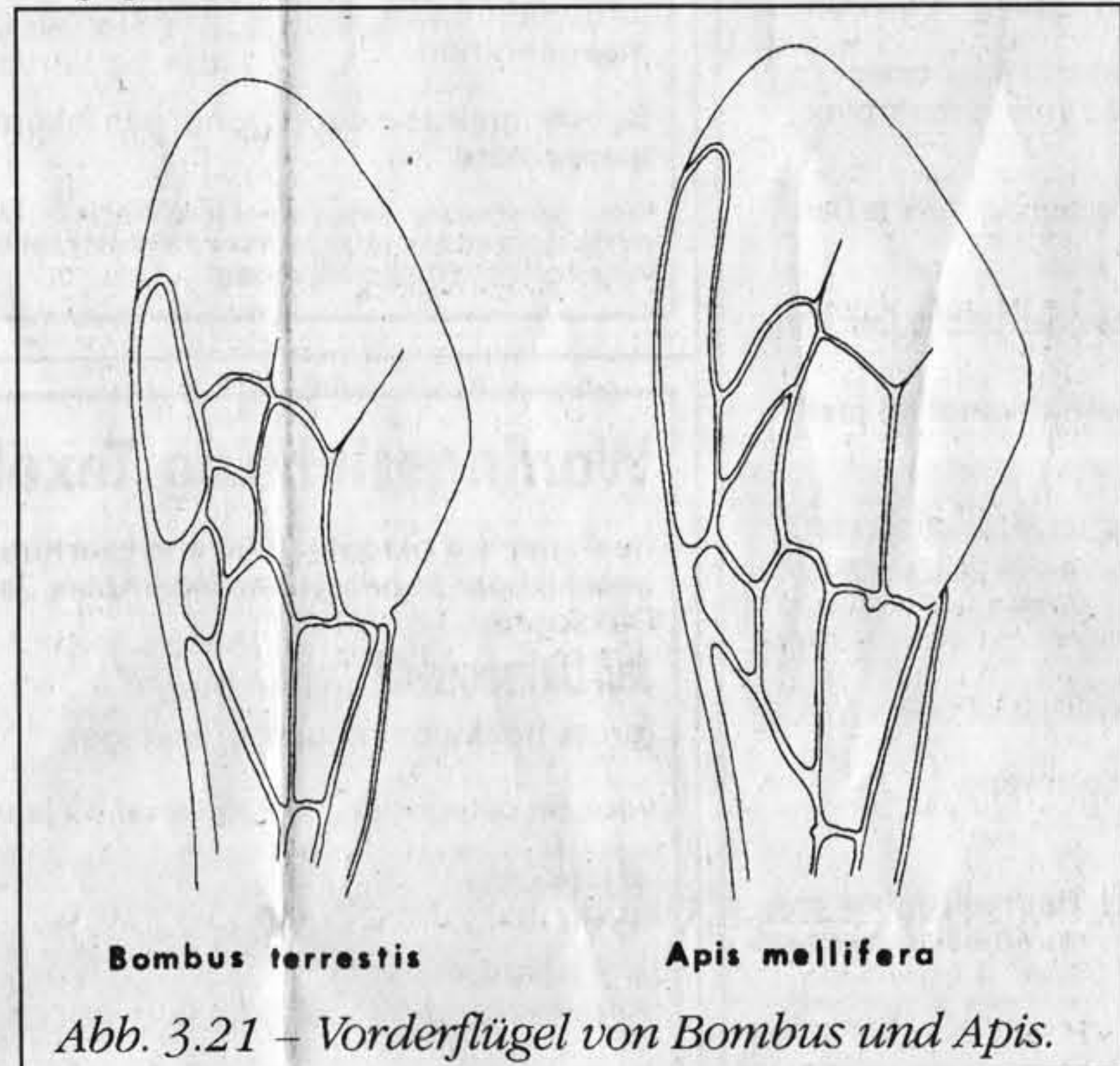

Abb. 3.21 – Vorderflügel von *Bombus* und *Apis*.

Een vergelijking tussen twee bijenvleugels, rechts die van de zwarte bij.